

اباذر اشتری مهر جردی

عضو هیئت هیات علمی پژوهشکده
مطالعات فرهنگی و اجتماعی

www.ketab.ir

- مهاجرت معکوس -

خانه دوم به مثابه

سبک نوظهور تداوم زندگی شهری

سرشناسه	: اشتري مهرجردى، ابادر، ۱۳۵۸ -
عنوان و نام پديدآور	: مهاجرت معكوس: خانه دوم به مثابه سبك نوظهور تداوم زندگى شهري/مولف ابادر اشتري مهرجردى.
مشخصات نشر	: تهران: اندیشه احسان، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهري	: ۱۵۲ ص.
شابك	: ۹۷۸-۶۲۲-۷۳۰۳-۱۸-۶
وضعيت فهرست نويسى	: فيبا
يادداشت	: كتابنامه: ص. ۱۶۷.
عنوان ديگر	: خانه دوم به مثابه سبك نوظهور تداوم زندگى شهري.
موضوع	: خانه‌هاى دوم -- ايران -- جنبه‌اى اجتماعى -- آينده‌پژوهى
موضوع	: Second homes -- Social aspects -- Iran -- future studies
موضوع	: مسكن روستايى -- ايران -- نمونه‌پژوهى
موضوع	: Rural Housing, -- Iran-- Case studies
رده بندى كنگره	: HD۷۲۸۹/۲
رده بندى ديويى	: ۳۰۷/۷۲۰۹۵۵
شماره كتابشناسى ملي	: ۶۲۴۷۸۶۱

مهاجرت معكوس (خانه دوم به مثابه سبك نوظهور تداوم زندگى شهري)

مؤلف: ابادر اشتري مهرجردى
نوبت چاپ: اول ۱۴۰۱ شمارگان: ۵۰۰
قيمت: ۷۶۰۰۰ تومان
چاپ: هوران

طراح و گرافيك: پرويز بيانى

آماده‌سازى و توليد: انتشارات اندیشه احسان

تمامى حقوق اين اثر محفوظ است. تكثر يا توليد مجدد آن كلاً و جزئاً (چاپ، فتوكبى، صوت، تصوير و انتشار الكترونيكى) بدون اجازه مکتوب ناشر ممنوع است و پيگرد قانونى دارد.

دفتر نشر: تهران، خيابان انقلاب، روبروى درب اصلى دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، طبقه ۲، واحد ۵۰۷

تلفن: ۰۰۲-۶۶۴۶۶۰۰۲- تلگرام: ۰۹۱۹۱۵۵۱۸۰۲- سايت: www.andishehehsan.com

فروشگاه: تهران، خيابان انقلاب، روبروى درب اصلى دانشگاه تهران، پاساژ فروزنده، طبقه همكف، واحد ۳۱۷

تلفن: ۰۰۱-۶۶۴۶۶۰۰۱ sociologybookstore - andishe_ehsan

فهرست

۷	مقدمه.....
۱۱	پیشگفتار.....
۱۵	دیباچه.....
۲۹	مفهوم‌شناسی و مفهوم‌پردازی در خصوص خانه دوم.....
۲۹	برساخت خانه‌های دوم.....
۳۳	سابقه خانه‌های دوم در جهان و ایران.....
۴۷	خانه دوم و تعامل شهر و روستا.....
۵۳	خانه دوم و مهاجرت معکوس.....
۵۵	الف- مهمانان فصلی روستایی الاصل.....
۵۵	ب- مهمانان فصلی ناآشنا.....
۵۵	ج- مهمانان آخر هفته.....
۵۶	د- سالمندان.....
۵۷	خانه دوم و سبک زندگی.....
۶۱	دستاوردها و برساخت‌های مفهومی مهاجرت معکوس.....
۶۱	تم دستیابی به ارزش‌ها و نیازهای فرامادی.....
۶۱	تم بازگشت به هویت.....
۶۴	تم نمایش یا اثبات منزلت بالا.....

۶۴.....	تم ابراز یا احساس تمایز.....
۶۸.....	تم مصرف بر مبنای مُد یا مدگرایی.....
۷۰.....	ذائقه همه چیز پسند یا همه چیز خوار.....
۷۳.....	سایر عوامل در تبیین موضوع.....
۸۷.....	پیامدهای مهاجرت معکوس و ساخت خانه‌های دوم در روستاها.....
۸۷.....	اثرات اقتصادی.....
۹۲.....	اثرات اجتماعی- فرهنگی.....
۹۵.....	اثرات کالبدی- فیزیکی.....
۱۰۰.....	اثرات منطقه‌ای- ملی و زیست محیطی.....
در	تحلیل جدول قوت، ضعف، فرصت و تهدید (SWOT) ایجاد و گسترش خانه‌های دوم در
۱۰۲.....	روستا.....
۱۰۳.....	الف- راهبردهای رقابتی (قوت- فرصت (SO)).....
۱۰۴.....	ب- راهبردهای تنوع (قوت- تهدید (ST)).....
۱۰۴.....	ج- راهبردهای بازنگری (ضعف- فرصت (WO)).....
۱۰۵.....	د- راهبردهای تدافعی (ضعف- تهدید (WT)).....
۱۰۹.....	سنخ‌بندی و سنخ‌شناسی مهاجرین معکوس روستایی.....
۱۰۹.....	۱- گروه فراغت جویان یا لذت جویان.....
۱۱۱.....	۲- گروه هویت جویان.....
۱۱۲.....	۳- گروه منزلت جویان یا تمایز جویان.....
۱۱۳.....	برساخت مدل خانه‌های دوم.....
۱۱۵.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری.....
۱۲۵.....	منبع‌شناسی.....

مقدمه

کتاب حاضر که برون داد رساله دکتری جناب آقای دکتر اباذر اشتری مهرجردی است دارای ویژگی‌های گوناگونی است، که می‌شود به عنوان یک اثر علمی و با نوآوری‌های خاص به آن نگریست. به‌ویژه با توجه به رشد شهرنشینی و شهرگرایی و گسترده‌ی نظام‌های شهری، بسیاری از گروه‌های اجتماعی که بیشتر بر اثر مهاجرت به سمت شهرها و زندگی شهری تمایل یافته‌اند، میل به بازگشت و زیستن در مکان‌های دیگر در خارج از شهر خود را دارند، که امروزه از آن به عنوان خانه دوم یاد می‌شود، به دلیل شلوغی و تراکم بالای شهرها از یک طرف و از سویی میل به داشتن خانه‌ای خارج از شهر محل زندگی، باعث گرایش به سمت سکونت‌های موقت در مواقع فراغت و تعطیلات شده است و برای اقشاری از جامعه که از استطاعت مالی و رفاه نسبی برخوردارند این فرصت به تدریج شکل گرفته است.

مؤسسه‌ی ابداعات اجتماعی در امریکا نیز خانه‌های دوم را بدین صورت تعریف می‌کند: خانه‌هایی هستند که کمتر از ۹۱ روز در سال تقویمی اشغال می‌شوند. به هر حال می‌توان گفت خانه‌های دوم یا تعطیلات، مسکنی است که در نواحی مختلف از جمله نواحی روستایی توسط ساکنان ساخته و یا خریداری می‌شوند و در روزهای معینی مانند روزهای تعطیلات و فصل تابستان و عمدتاً با هدف فراغت و تفریح مورد استفاده قرار می‌گیرد.

جامعه ایران در طول تاریخ پر فراز و نشیب خود از پیچیدگی‌های بسیار بالایی در نظام‌های شهری و روستایی برخوردار بوده است، تا پایان قاجار نظام سکونتگاهی ایران با

وجه غالب روستایی خود نمایی می‌کند و این وضعیت تا قریب وقوع انقلاب به قوت خود باقی است، از دهه چهل شمسی، انجام بعضی از رفرم‌های سیاسی مثل اصلاحات ارضی، افزایش درآمدهای نفتی و تزریق آن بر پیکره نحیف شهری و مجدداً وقوع انقلاب اسلامی و وقوع جنگ تحمیلی، باعث رشد شهرنشینی و شهرگرایی شد، رشد درآمدهای نفتی و افزایش سطح رفاه اجتماعی در بسیاری از لایه‌های اجتماعی شهری، میل به سکونتگاه‌های نوع دوم در جامعه شهری شکل گرفت و در بین بسیاری از ساکنان جامعه شهری و بویژه در شهرهای بزرگ تمایل به داشتن خانه دوم در مناطق زادگاهی و نیز مناطق ساحلی و بیلاقی شدت گرفت و حتی در سال‌های اخیر به سمت خانه‌های خارج از کشور رخ می‌نماید (خانه سوم) در این کتاب ضمن بحث نظری در خصوص موضوع، به ریشه یابی کامل موضوع در ایران پرداخته شده است و با نگاهی عالمانه و نقادانه موضوع مورد تدقیق و موشکافی قرار گرفته است، ذکر این نکته خالی از لطف نیست که شکل‌گیری خانه دوم در مناطق روستایی علاوه بر تملک زمین و پایداری نسبت به حفظ ارزش پول به نوعی تفاخر اجتماعی مادر روستاها دامن زده است و به جای آنکه در زمانی که فضای زندگی روستایی منبع تولید محسوب می‌گردید امروزه برای نوعی جلوه‌گری اجتماعی و به رخ کشیدن دارایی در روستاها تجلی می‌یابد. در حال حاضر استفاده از خانه‌های دوم بیشتر برای اقشار متوسط شهری مهاجر، برای زادگاهشان و نیز برای سایر اقشار به عنوان یک فرایند گردشگری روستایی محسوب می‌شود، گردشگری روستایی را به واقع باید نوعی از گردشگری پایدار تلقی کرد، زیرا انتظار می‌رود که حضور گردشگران به تقویت زندگی روستایی بیانجامد. ارتقای سطح روستا، افزایش توان مالی مردمان روستا و بهبود اوضاع اقتصادی روستائیان و حفظ محیط و فرهنگ روستایی را به همراه داشته باشد. این نوع گردشگری می‌تواند حفظ سنت‌ها و ارزش‌های کهن روستا و انتقال آن به مردم را نیز به دنبال داشته باشد. گاه بقای برخی مناطق روستایی در جهان وابسته به حضور گردشگران و توجه ایشان به این نواحی تلقی می‌شود که در ایران این ویژگی در قالب خانه‌های دوم کمتر بروز می‌یابد.

خانه دوم خانه‌ای است که به وسیله‌ی خانوارهای ساکن در نقاط دیگر به عنوان خانه دوم یا چندم خریداری یا ساخته شده و یا به مدت طولانی اجاره می‌شود. چنین خانه‌هایی

معمولاً در نواحی روستایی قرار داشته و برای مقاصد تفریحی استفاده می‌شوند و دارای اسامی خانه‌های آخر هفته و خانه‌های تعطیلات نیز هستند.

با توجه به رشد خانه‌های دوم در ایران که بخش عمده‌ای از GNP کشور در بخش زمین و ساختمان را شامل می‌شود و اخیراً از رشد قابل ملاحظه‌ای برخوردار شده است، می‌توان با بررسی ابعاد مختلف برای آن‌ها عوارض و مالیات در نظر گرفت. دریافت مالیات از خانه دوم در اکثر کشورها مثل آمریکا، سوئد، آلمان، روسیه و چین انجام می‌شود.

البته مسکن در ایران یک کالای سرمایه‌ای است و ضریب بالای علاقه مندی به آن از دیر باز در ایران رایج بوده است و به دلایل گوناگون اراده‌ای نیز برای سامان دهی آن وجود ندارد و راه حل‌های آن سهل‌الممتنع است، لیکن در حال حاضر این روند در حال شکل‌گیری است، نکته قابل توجه دیگری را که باید مد نظر قرار داد، شرایط آب و هوایی و اقلیمی کشور است که با توجه به حفر چاه‌های عمیق و نیز دوره‌های خشکسالی در کشور، در آینده نه چندان دور با موج مهاجرت‌های اقلیمی روبه‌رو هستیم و در حال حاضر استان‌های شمالی کشور، به ویژه استان مازندران بیشتر کشش ظرفیت پذیرایی جمعیتی را تجربه می‌کند.

این کتاب دارای چهار فصل است که در فصل اول به مداخلی در باب خانه‌های دوم پرداخته، در فصل دوم به مفهوم‌شناسی و مفهوم‌پردازی در خصوص خانه دوم، فصل سوم مشتمل بر دستاوردها و برساخت‌های مفهومی این حوزه بوده و فصل آخر به نتایج و یافته‌های تجربی به همراه ارائه یافته‌های سایر محققین در این خصوص پرداخته است.

اینجانب برای همکار ارجمندم که عضو محترم هیات علمی پژوهشکده مطالعات اجتماعی و فرهنگی وزارت عتف می‌باشند، آرزوی موفقیت و سربلندی را از ایزد منان طلب می‌نمایم و امیدوارم این کتاب برای همکاران ارجمند دانشگاهی، دانشجویان عزیز و مدیران و کارشناسان مفید فایده قرار گیرد.

غلامرضا لطیفی (دانشیار/دانشگاه علامه طباطبائی)

زمستان ۹۸ تهران